

RECENZE: *TAJEMSTVÍ* BEDŘICHA SMETANY V OSTRAVSKÉ OPEŘE

Pedro J. Lapeña Rey
18. března 2024

Vynikající večer, opravdová lahůdka pro smysly, která je zatím vrcholem tohoto cyklu, jenž nás každým dnem přesvědčuje o tom, jak je ideální pro každého, kdo má rád repertoár mimo obvyklé cesty nebo kdo chce objevit či poznat dílo otce české hudby.

Lahůdka pro smysly

Autor: Pedro J. Lapeña Rey

Ostrava, 08-III-2024, Národní divadlo moravskoslezské (Divadlo Antonína Dvořáka). *Tajemství* od Bedřicha Smetany/Elišky Krásnohorské. Martin Gurban [Malina], Martin Bárta [Kalina], Anna Nitrová [Panna Róza], Soňa Godarská [Blaženka], Richard Samek [Vít], Josef Škarka [Bonifác], Martin Javorský [Skřivánek], Jakub Tolaš [Mistr zednický], Ivana Ambrúsová [Hospodská], Aleš Burda [Jirka, zvoník], Roman Vlkovič [Duch fráter Barnabáše], Jiří Dvořák [Dudák]. Orchester a sbor Národního divadla moravskoslezského. Dirigent: Jakub Klecker. Režie: Tomáš Studený.

Velký kritický i divácký úspěch premiéry *Hubička* na konci roku 1876 přiměl **Bedřicha Smetanu** a jeho libretistku **Elišku Krásnohorskou**, aby se pustili do práce na novém projektu, na němž oba pracovali o něco déle než rok. Smetana byl stále přesvědčen, že hledá komedii odehrávající se na venkově a s intenzivními milostnými vztahy, přinejmenším tak intenzivními, jak by se dalo očekávat v tak konzervativním prostředí, jakým byla Česká republika druhé poloviny 19. století.

Situace však nebyla tak jednoduchá. Na konci *Hubičky* zkomponoval svůj první smyčcový kvartet *Z mého života*, jakousi hořkou autobiografii poznamenanou nedávnými těžkými událostmi, jako bylo ohluchnutí a – v důsledku toho – ztráta hlavního zdroje obživy, ředitelování Prozatímního divadla v Praze. Přestože se s divadlem dohodl na vyplácení roční doživotní penze ve výši 1200 zlatých výměnou za práva na uvádění svých oper, musel Smetana s rodinou opustit Prahu a uchýlit se do Jabkenic, malého města ve středních Čechách, kde žila jeho nejstarší dcera. Odloučení od přátel a kolegů přivedlo člověka, který byl v hlavním městě vším, na pokraj deprese. V roce 1877 se navíc přidávají další komplikace. Kvůli administrativním problémům v divadle

Smetana dosud neobdržel 1200 zlatých a obavy o jeho budoucnost a budoucnost jeho rodiny narůstaly.

Za těchto podmínek se kombinace „komické opery a osobní situace na pokraji deprese“ zdála být velmi komplikovaná. Eliška Krásnohorská naopak usilovala o příběh s větší hloubkou než byla *Hubička* – rovněž s lidovou atmosférou, ale s prvky pohádek, magie, středověkého hradu a pověr běžných ve venkovském prostředí. Název opery *Tajemství* byl něco jako marketingový tah – každý chtěl vědět, jaké je tajemství Smetany, který odešel žít na venkov – a také ji zabalil do něčeho, co v divadle nikdy nezklame: do milostného příběhu mezi členy protikladných rodin. Jako noví Montekové a Kapuleti, ale v českém prostředí blízkém divákům, zasazuje Krásnohorská děj do Bezdězu, vesnice pod zříceninou hradu v horách Západních Sudet, viditelné ze Smetanovy chalupy v Jabkenicích. Kalinovy a Malinovy rodiny jsou už léta rozhádané, protože Kalina se chtěl oženit s Malinovou sestrou Pannou Rózou, ale Malinova rodina ho kvůli jeho skromnému původu odmítla. Místo aby o ni bojoval, nenaléhal a oženil se s chudou dívkou, zatímco Panna Róza zůstala svobodná. V průběhu let se Kalinovi daří natolik, že si postaví v centru vesnice impozantní dům, ale krátce před jeho dokončením zemře jeho žena. Jak se dá předpokládat, Vít, Kalinův syn, a Blaženka, Malinova dcera, jsou do sebe také zamilovaní, i když to z pochopitelných důvodů tají. Klíčem ke hře je každopádně to, že „kde byl oheň, zůstane žár“, a láska mezi Pannou Rózou a Kalinou nikdy neuhaslá. Navíc se zdá, že mnich Barnabáš, zesnulý kněz, který do hry zasahuje ze svého hrobu, zanechal Kalinovi dopis, v němž mu sdělil tajemství, které by je mělo znovu spojit. Od té chvíle se toto tajemství šíří z jednoho na dalšího obyvatele po celé vesnici, ačkoli všichni přísahají, že to nikomu neprozradí. Po třech dějstvích, různých postavách z různých společenských vrstev, závidi, vášni, pýše, vyznaných i méně významných láskách, a dokonce i kontaktu se záhrobím, se dočkáme happy endu a oba páry skončí spolu. Přestože se však jedná o komedii, z celé hry vyzařuje hořkost. Peníze, které Kalina stále dluží těm, kdo mu postavili dům, činí... 1 200 zlatých, což je přesně částka, kterou Smetana ještě nedostal za své honoráře.

Hudebně má dílo nespornou sílu, bohatou instrumentaci a kombinuje radost a místní kolorit – s polkami a dumkami – s epizodami, které vyzařují tajemství – vše, co souvisí s hradem a duchem frátera Barnabáše – a dalšími, které jsou mnohem dramatictější, s polyfonní strukturou, kde se Kalina chlubí tím, co v životě dokázal, a obě ženy, Panna Róza a Blaženka, nám vypráví všechna utrpení, která jim jejich vztahy přinesly. Sbory jsou opět nositeli děje v díle, které osobně považuji za celkově nej kvalitnější v celém skladatelově díle.

Naštěstí cyklus pokračuje na obdivuhodné úrovni a dnes jsme se rukama dotkli nebe. A tou zásluhou dirigenta v orchestřišti. **Jakub Klecker** nám přednesl úžasné představení. Brilantní, živé, plné napětí, i když možná až příliš rychlé, Klecker se velmi

pečlivě postaral o zvukovou pestrost. Dokonale zapojil zpěváky i sbor, kteří opět prokázali svou schopnost a dokonalou znalost díla. Režisér **Tomáš Studený** nic nekomplikoval a z jednoduchosti udělal přednost. Charakteristika postav byla vynikající a ve výpravách **Davida Janoška**, který nám představil tři prostředí hry – hospodu, poustevnu na vrcholu hradního kopce a kuchyni v domě Maliny, vše šlapalo jako hodinky. To lze vztáhnout i na elegantní kostýmy **Evy Jiřikovské**.

Kvalita obsazení byla opět založena na domácích zpěvácích, kteří mají za sebou mnoho zkušeností. Vystudovaní zpěváci, kteří se svými rolemi a denně získávanými zkušenostmi hrají nejrůznější role a kteří sice – až na výjimky – nejsou hlavními představiteli, ale zaručují poctivý a idiomatický výkon. To vše je zárukou jednoznačných výkonů. Ve hře s tolika postavami – více než deseti – vše fungovalo sborově. Basisté **Martin Gurbaľ** a **Martin Bárta** (baryton, *pozn. dram.*), hlavy obou rodů, vnesli do obhajoby svých rodin vlastní zvučnost a autoritu. Zejména pan Bárta s velmi zajímavým přednesem, silným a barevným hlasem a dobrým nízkým rejstříkem dokázal postavu Kaliny obdařit nejrůznějšími momenty: odvahou – jak se dostal na vrchol a uhájil si své – jistou hořkostí – skromný původ, který mu zabránil ve sňatku s milou – a odhodláním – nevádí mu spojit se se „záhrobím“, aby získal zpět svou lásku z mládí. **Anna Nitrová** byla zase vynikající Pana Róza, silná charakterní žena, z níž vyzařuje hořkost a zášť vůči Kalinovi za to, že za ni svého času nebojoval, a která se v okamžiku, kdy celá vesnice odmítá lásku mezi jeho synem a její neteří, neochvějně postaví na stranu lásky, na obranu čistoty a síly. Skvělá slovenská sopranistka **Soňa Godarská** jako mladá Blaženka v roli, která jí sice nedává tolik prostoru jako Karolina o dva dny dříve ve *Dvou vdovách*, ale která si nás opět získala svým charismatem, pěveckou brilancí a jevištním projevem. Nejen kvůli zosobnění mladé lásky, ale také kvůli způsobu, jakým chce ona a její přítel Vít, kterého zpíval **Richard Samek** – s nepřilíživě velkým, ale přitažlivým hlasem a jistotou ve vysokých tónech, jednou provždy překonat konfrontaci mezi oběma rodinami. **Josef Škarka** byl zase přitažlivý a zajímavý Bonifác, nápadník Pany Rózy, kterého ona odmítá. V malých rolích písničkáře (Skřivánka) a Mistra zednického, který řídí stavbu Kalinova domu, se ve velkém představili **Martin Javorský** a **Jakub Tolaš**.

Zkrátka vynikající večer, opravdová lahůdka pro smysly, která je zatím vrcholem tohoto cyklu, jenž nás každým dnem přesvědčuje, jak ideální je pro každého, kdo má rád repertoár mimo obvyklé cesty nebo kdo chce objevovat či poznávat dílo otce české hudby.

Jedná se o český překlad původní recenze ve španělštině na odkaze https://www.codalarío.com/critica/portada/critica-el-secreto--de-bed345ich-smetana--en-la-opera-de-ostrava_13144_2_41982_0_1_in.html

Překlad zpracovala agentura Slůně – svět jazyků, s.r.o., korektura Juraj Bajús.